

Opvoeders spelen een belangrijke rol bij de praktische toepassing van de kinderrechten

Kinderrechten en het jeugdwerk: meer dan loze woorden

Inleiding

Wellicht ken je het wel, het gevoel dat iets ‘fout’ is, onrechtvaardig, ... maar je weet niet goed wat er aan de hand is. Misschien pest iemand je omdat je geen merkkledij draagt of heeft je broer in je dagboek gelezen. Goed om weten dat je een aantal rechten hebt die je tegen inbreuken op je privacy en je eigenheid beschermen! Mensenrechten zijn iets van jou en mij, van mensen in het Noorden en mensen in het Zuiden, arm of rijk, blank of zwart; de mensenrechten zijn voor iedereen gelijk en gemeenschappelijk! Iedereen heeft ze, maar kent iedereen ze ook? Merk je het op wanneer jouw rechten niet gerespecteerd worden? Of wanneer je zelf iemand anders zijn rechten met de voeten hebt getreden? Heb je misschien al eens een liefdesbrief gelezen van je zusje; of maakte je iemand uit voor dikzak of ‘jeannet’? Het is belangrijk dat iedereen de mensenrechten kent, aanvaardt, herkent en mee beschermt, omdat iedereen de verantwoordelijkheid heeft ze te respecteren en te doen respecteren. Van jongsaf, want het is dan dat mensen hun attitudes vormen voor de rest van hun leven.

Het is niet alleen belangrijk jongeren attent te maken op onrechtvaardigheden, racisme enz. We moeten hen ook de kennis en de vaardigheden meegeven om er tegenin te gaan en er iets aan te proberen veranderen. Het is immers niet onze bedoeling dat ze moedeloos en cynisch worden... Integendeel, het is in de jongeren dat we onze hoop op een betere en vredige wereld kunnen vestigen! Zij staan meer dan ouderen open voor “andere ideeën”. Zij hebben nog de energie en de kracht die sommige volwassenen reeds verloren hebben.

Het IVRK

Laten we even teruggaan in de tijd, meer bepaald naar 20 november 1989. Op die dag keurde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties unaniem het *Verdrag inzake de Rechten van het Kind* goed. Dit verdrag is juridisch bindend, wat wil zeggen dat alle staten die de tekst ratificeerden verplicht zijn de rechten in de praktijk om te zetten. Nagenoeg alle landen, waaronder België, ratificeerden het inmiddels. Ook België moet de bepalingen van het Kinderrechtenverdrag dus nakomen. Zo moeten jeugdverenigingen sinds het *Decreet van 29 maart 2002 op het Vlaamse Jeugdbeleid* het Kinderrechtenverdrag onderschrijven om subsidies te kunnen krijgen. Zo’n verplichting mag echter geen lege doos zijn. Het Kinderrechtencommissariaat¹ beklemtoont terecht dat bij het toezicht op de gesubsidieerde verenigingen moet worden nagekeken of de principes van het Kinderrechtenverdrag effectief worden toegepast.

Een lege doos?

Deze verplichting vastleggen bij decreet is één ding, maar uit de praktijk blijkt dat er nog wel wat werk aan de winkel is. Uit het *Alternatief Rapport van de Belgische NGO's*² blijkt dat net als in het onderwijs ook in het jeugdwerk apartheid en sociale ongelijkheid voorkomt. Het jeugdwerk besteedt echter niet veel aandacht aan deze kloof, waardoor ze eerder versterkt dan afgezwakt wordt. Het kan dan bijvoorbeeld gaan over een muzikale smaak die afgekeurd wordt of een verschil in cultuur. De jongeren in kwestie worden steeds als ‘anders’ bestempeld, waarbij ‘anders’ een negatieve connotatie heeft. Op de duur hebben ze niets meer te verwachten van de samenleving en keren die de rug toe. Het is belangrijk dat jeugdwerkers en overheden dit apartheiddenken proberen te bannen en ervoor zorgen dat niet alleen openbare ruimtes en algemene voorzieningen maar ook het jeugdwerk zelf wérkelijk

¹ Zie www.kinderrechtencommissariaat.be/IUSR/adviezen/Adviezen/2001-2002_5_Ontwerp_van_decreet_Jeugdbeleid.doc.

² Verdrag inzake de Rechten van het Kind : Alternatief Rapport van de Belgische NGO's; te vinden op www.crin.org (Children Rights Information Network).

toegankelijk worden voor alle kinderen en jongeren. Alleen zo kunnen jeugdorganisaties en de overheid de inclusiegedachte in praktijk omzetten.

Kindvriendelijk klimaat

Jeugdbewegingen zijn ongetwijfeld een toepassing van het recht op vrije tijd en ontspanning, het recht op vereniging en het recht op participatie. De meeste kinderen en jongeren gaan er met plezier naartoe, ze vinden het een zinvolle vrijetijdsbesteding en een aangename manier om zich te ontspannen. Onderzoek van Elchardus³ heeft bovendien aangetoond dat lidmaatschap van een vereniging een positieve invloed kan hebben op de ontwikkeling tot democratische burger. Deelname aan het verenigingsleven heeft een belangrijke positieve invloed op de waardevorming en wie tijdens zijn jeugd deel uitmaakte van een vereniging heeft meer kans om ook later een actieve, betrokken burger te blijven.

Jeugdbewegingen hebben dus een belangrijke taak te vervullen. Handige instrumenten waarop ze daarbij kunnen steunen zijn het *Kinderrechtenverdrag* en de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*. Als ze zichzelf kritisch onder de loep zouden nemen (bijvoorbeeld via kort testje hierbijgevoegd), zouden ze misschien vaststellen dat er toch nog punten zijn waaraan ze kunnen (en zouden moeten) werken om een kindvriendelijk klimaat te scheppen. Wie weet wordt er weinig of niets ondernomen om allochtone jongeren bij de werking te betrekken, of zijn er leden die gepest worden zonder dat iemand tussenkomt, of kunnen holebi's niet voor hun geaardheid uitkomen. Aan deze en andere mensenrechten-thema's kan zowel expliciet als impliciet aandacht besteed worden. Jongeren leren immers evenveel of meer uit de manier waarop met hen wordt omgegaan, uit het heersende klimaat of de cultuur, dan uit wat men hen expliciet probeert duidelijk te maken.

De cultuur van een jeugdvereniging kan dan te maken hebben met zaken als: krijgen alle jongeren wel gelijke kansen; wordt iedereen eerlijk en gelijk behandeld; worden er maatregelen genomen tegen pesten; wordt de privacy van de jongeren gerespecteerd; worden de leden betrokken bij bepaalde beslissingen die hen aanbelangen; hoe wordt omgegaan met seksisme en racisme; enz.

Om een kindvriendelijk klimaat te scheppen is het dus van wezenlijk belang dat de jeugdleiders zelf de kinderrechten kennen en toepassen. Maar ondanks het feit dat het kinderrechtendiscours de laatste jaren veel in de belangstelling staat en veel jeugdwerkers en jongeren wel bezorgd zijn voor kinderrechten, blijken ze niet steeds bereid er zélf iets voor te doen. Het besef dat mensen- of kinderrechten geschonden worden, leidt niet automatisch tot actie... Het is echter belangrijk bij jongeren om de kennis van mensenrechten en de wetenschap dat er schendingen voorkomen te koppelen aan positieve actie voor mensenrechten. Zo kan je tonen dat ze zelf iets kunnen doen, dat ze zelf een belangrijke rol kunnen spelen en het verschil kunnen maken. Dit kan bijvoorbeeld door deel te nemen aan een briefschrijfactie en door voorbeelden te geven van personen die dankzij zulke acties zijn vrijgekomen. In de media wordt immers reeds genoeg aandacht besteed aan humanitaire rampen allerhande, zonder dat de link wordt gelegd met mogelijke oplossingen. Wat volgt, is dikwijls een gevoel van machteloosheid, "er kan toch niets aan gedaan worden", en politieke desinteresse.

Spelend de wereld (een beetje) verbeteren

Enerzijds is het dus belangrijk dat jeugdleiders zélf de mensenrechten – en meer specifiek de kinderrechten – respecteren, opdat kinderen en jongeren de juiste boodschap meekrijgen. Toch is het anderzijds ook belangrijk in de activiteiten expliciet aandacht te besteden aan kinderrechten en mensenrechten. Misschien is het een goed idee hiervan een vast onderdeel van de animatorcursus en andere vormen van kadervorming te maken. Een vormingscursus is de ideale gelegenheid om jeugdleiders tips te geven over hoe zij op een leuke manier iets kunnen doen rond dit thema. Zo kunnen de kinderen spelenderwijs leren welke rechten ze hebben, hoe zij de rechten van hun medemensen kunnen leren respecteren en welke plichten en verantwoordelijkheden hieruit voortvloeien. Want hoe zouden kinderen en jongeren kunnen opkomen voor hun rechten en die van anderen als ze die rechten niet kennen?

En dat veel jongeren bereid zijn zich voor zulke thema's in te zetten, daarvan kunnen genoeg voorbeelden gegeven worden. Het zijn tenslotte de jongeren die massaal deelnemen aan 'witte marsen', betogingen tegen oorlogen, kernwapens en onrechtvaardigheden. Heel dikwijls staan

³ Zie www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/bijlagen0102/elchardus.htm

jongeren op de barricades en worden hun acties ingegeven door waarden van solidariteit en mensenrechten.

Mensenrechteneducatie is ook veel meer dan alleen leren over mensenrechten. Het gaat om de waarden en normen die erachter zitten. Het eigenlijke doel van mensenrechteneducatie is rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid en vrede op de wereld te realiseren en onderdrukking te doen verdwijnen. En dit niet alleen in heel de wereld, maar in de eerste plaats thuis, op school en in de jeugdbeweging.

Helaas zijn er weinig uitgewerkte methodieken beschikbaar om hier met jongeren rond te werken. Degene die bestaan, zijn bovendien vaak niet speels genoeg. Ze beantwoorden niet aan de ontspanningsgerichte verwachtingen van jongeren in jeugdbewegingen of in andere settings van het jeugdwerk. Bij VORMEN vzw kan je intussen al wel wat educatieve pakketten vinden toegespitst op of in ieder geval bruikbaar voor het jeugdwerk.

Onder de noemer van mensenrechten zijn er zeer veel uiteenlopende thema's waarrond je kan werken: kindsoldaten, kinderarbeid, holebi, handicap, ... om er maar enkele te noemen die binnen het jeugdwerk aan bod zouden kunnen komen. Een ander concreet voorbeeld is het groeiende probleem van racisme en onverdraagzaamheid.

Opeenvolgende immigratiegolven door de eeuwen heen hebben van Europa een thuis gemaakt voor mensen van vele, verschillende culturen. De multiculturele samenleving is dan ook een realiteit die het leven weliswaar uitdagender en boeiender maakt, maar ook veel complexer. We moeten leren omgaan met deze verschillende culturen, als tegenwicht van mensen die de illusie koesteren dat er 'ooit opnieuw een zuivere samenleving of cultuur zal bestaan'. Alsof zoiets ooit bestaan zou hebben... Er zal altijd wel een 'ander' zijn waarmee we moeten leren omgaan: zijn het de migranten niet, dan zijn het de joden, de vrouwen, de kinderen, de holebi's, de hiphoppers, de gabbers, de hackers en ga zo maar door...

Geloven dat de oplossing bestaat uit het verbannen van 'het andere' is een straatje zonder einde. Als je de ene groep verbannen hebt, vind je altijd wel weer andere mensen die 'anders' zijn. De angst voor het vreemde en onbekende richt zich immers telkens op een ander object.

Het is vrij gemakkelijk om dan te zeggen: "Ik heb geen vooroordelen" of: "Ik ben geen racist, dus ik heb er niets mee te maken". Veel moeilijker is het echter om te zeggen: "Ook al ben ik niet verantwoordelijk voor wat er in het verleden gebeurde, toch wil ik wel mijn stukje verantwoordelijkheid opnemen om ervoor te zorgen dat de geschiedenis zich niet herhaalt." En daar is het hem om te doen bij mensenrechteneducatie: jongeren te leren opkomen voor zichzelf en voor anderen.

Jongeren leren opkomen voor zichzelf is een proces waarbij ze de controle over hun eigen leven en over de beslissingen die hun leven beïnvloeden, vergroten. Hiervoor is het nodig te leren dat kennis een voortdurend proces van onderzoek en kritisch nadenken vergt. Het gaat om veel meer dan alleen kennis verwerven. Als we rond mensenrechten werken, gaan we uit van de veronderstelling dat jongeren niet alleen de realiteit kunnen leren, maar dat ze ook in staat zijn om kritisch na te denken en kritisch te handelen. Om die bekwaamheden te ontwikkelen, moeten jongeren de onderliggende structuur van een onderwerp leren analyseren, de oorzakelijke verbanden ontdekken en de verborgen motieven of belangen aan het licht leren brengen. Inzien dat een bepaalde politiek goed is voor sommigen, maar nadelig voor anderen, is een stap in de goede richting. Mensen hebben zulke inzichten nodig om te kunnen omgaan met heel wat onderwerpen, zoals uitbuiting van kinderen door prostitutie, boeren die door een wateromlegging worden benadeeld, arbeiders die 16 uur per dag werken zonder te weten dat er een wet bestaat die maximum werktijden oplegt, enz.

Jeugdleiders zijn omwille van hun voorbeeldfunctie de aangewezen personen om jongeren kritisch en creatief met de realiteit te leren omgaan en hen te tonen hoe ze mee de wereld kunnen veranderen. Hiervoor kunnen ze probleemgerichte methodieken gebruiken en samenwerken met de deelnemers zonder daarbij de rol van 'alwetende' op zich te nemen. De deelnemers doorlopen een proces van bewustwording en ontwikkelen vaardigheden om hun mensenrechten en die van anderen te beoordelen. Ze leren de oorzaken van mensenrechtenschendingen analyseren en tot actie overgaan. Geleidelijk aan worden ze bekwaam om verbeteringen naar voor te brengen. Ze verwerven nieuwe vaardigheden en steunen daarbij op de wet en de mensenrechten om ontwikkeling en rechtvaardigheid tot stand te brengen. Ze kunnen hun kennis met anderen delen en "de boodschap doorgeven"

aan een steeds groter wordende groep. En zo kunnen we de wereld met zijn allen toch een beetje veranderen.

Wens je meer informatie in verband met mensenrechteneducatie in het jeugdwerk (of daarbuiten), neem dan contact op met VORMEN vzw op 03/293 82 15 of mensenrechteneducatie@vormen.org. Ook op de website van VORMEN (www.vormen.org) vind je veel informatie en educatieve pakketten met methodieken in verband met mensenrechten die bruikbaar zijn in het jeugdwerk.

Sabine De Meulder
sabine.de.meulder@vormen.org
Medewerker website en jeugdwerk

Kinderrechten kinderspel kinderrechtenkrak Kinderrechten kinderrechtenkrak

Geloof jij dat kinderrechten omzetten in daden kinderspel is? Neem de proef op de som en test hier of je een kinderrechtenkrak bent. Want wie kan er beter over de kinderrechten waken dan leiders en -leidsters??

1. Je wil iets gedaan krijgen van je medeleid(st)ers.

- a) Je begint wild te roepen en te tieren tot je gelijk krijgt.
- b) Je probeert met redelijke argumenten aan te tonen dat jouw voorstel echt wel het beste is.
- c) Je zegt vlug je mening en kruipt in je schulp als er niemand op ingaat, ervan overtuigd dat het een dom idee was.

2. Doet je groep soms iets rond mensen- of kinderrechten?

- a) Wij hebben al eens een kinderrechtenspel gespeeld. Onze leden vonden dat heel leuk!
- b) Daar zijn wij niet mee bezig, hoor! Je gaat toch naar een jeugdbeweging om je te amuseren; om te voetballen of tochten te maken?!
- c) We staan er wel voor open, maar het is er nog niet van gekomen. Ik stel het voor op de volgende vergadering.

3. Eén van je groepsleden doet een racistische uitspraak.

- a) Je gaat er niet op in; hij/zij weet niet beter, want wordt door zijn ouders zo opgevoed.
- b) Je probeert hem/haar op andere ideeën te brengen; door te wijzen op het gevaar van zulke uitspraken. Je plant achteraf een spel over verdraagzaamheid.
- c) Je gaat er keihard tegenin en besluit het lid links te laten liggen als deze zijn standpunt niet bijstelt.

4. Tijdens een spel over seks en relaties komt het gesprek op vriend(innet)jes; iemand vertelt dat hij/zij bi is...

- a) Je neemt hem/haar apart en zegt dat het toch niet zo verstandig is om dit aan gans de groep mee te delen. Niemand zal nog naast hem/haar willen slapen!
- b) Je toont je bewondering voor de moed en oprechtheid van dit lid en probeert te peilen naar de meningen van de andere leden. Zonodig ga je er dieper op in zodat er geen misverstanden ontstaan.
- c) Je doet alsof je niets gehoord hebt en brengt het gesprek gauw op iets anders.

5. Zijn alloctonen welkom in jullie groep? Horen ze erbij?

- a) Wij zijn zelf bij de alloctone jongeren langsgesgaan om te vragen of ze lid wilden worden. We letten er ook extra op dat ze niet buitengesloten worden.
- b) We hebben het wel gevraagd, maar het interesseerde hen niet. Jaarlijks doen we wel een gezamenlijke activiteit met het buurthuis.
- c) Ik weet niet of de alloctonen uit mijn gemeente bij ons willen komen; we hebben het hen nog nooit gevraagd.

6. Eén van je leden wordt Johnnie/Marina genoemd omdat hij/zij erg veel van housemuziek houdt. Je...

- a) Je legt uit dat smaken verschillen en dat geen muzieksmaak boven een andere te verkiezen valt. Om het een en ander concreet te maken, speel je een spel rond muziek.
- b) Je bent het eigenlijk wel eens met je leden dat house geen muziek maar muzak is en trekt met hen aan hetzelfde zeel.
- c) Je bent niet meer mee met al die trends en houdt je een beetje afzijdig. Anders vallen ze straks jou nog aan!

Bereken je score als volgt:

(1a=0; 1b=4; 1c=2) (2a=4; 2b=0; 2c=2) (3a=2; 3b=4; 3c=0)
(4a=2; 4b=4; 4c=0) (5a=4; 5b=2; 5c=0) (6a=4; 6b=0; 6c=2)

Score:

0-8 punten

Het is ongelooflijk dat je leidingploeg je er nog niet heeft uitgegooid. Om kinderrechtenkrak te worden, zal je toch wat meer moeite moeten doen. Werp eens een blik op het kinderrechtenverdrag voor je de anderen nog meer tegen je in het zadel werkt!

9-17 punten

Goed op weg! Je doet geen vlieg kwaad, maar zou wel wat meer initiatief mogen nemen. Je passieve houding zou wel eens ongewenste neveneffecten kunnen hebben.

18-24 punten

Dat is gewoon schitterend! Misschien laat je soms nog een steekje vallen (Nobody is Perfect, nieuweaar?). Toch haalde je genoeg punten om de naam van kinderrechtenkrak waard te zijn. Doe zo voort en steek je medeleiding aan met dit virus!

PS: deze test heeft geen wetenschappelijke basis, maar wil enkel bijdragen aan de sensibilisering rond mensenrechten.